

Belief and Will

Paul Helm

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 21. 11. 1988

◆ private seminar, Czech | English, origin: 21. 11. 1988

Belief and Will [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-11-21 Paul Helm – Belief and Will (1) [LVH121VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: That it is a great pleasure and privilege to be here. Je to velké potěšení a privilegium tady být. And I feel myself to be among friends who are engaged in the same sorts of discipline as myself and with the same sorts of goals. Cítím se tu mezi přáteli, kteří se zabývají stejnými disciplínami jako já a se stejnými cíli.

What I want to do this evening is two things. For a few minutes to say a little about my project, and then to take a little of that project and to deal with it in a little more detail. To, co dneska chci udělat, jsou dvě věci. Několik minut věnuji tomu, o čem mluvím jako o svém projektu, a potom proberu něco málo z toho projektu a proniknu tam do větších detailů.

The project then. Tak nejdřív ten projekt. It has interested me for a considerable amount of time that *epistemology* is a normative discipline. Zaujalo mě už dost dlouho, že noetika nebo *epistemologie* je normativní obor. That is to say, that in discussing, in considering the question of *belief* and of knowledge, the philosopher is concerned with standards. To znamená, že když uvažujeme o problému víry jako *belief* a vědění, poznání, filosof se zajímá o standardy, tedy o normy. Typically, for example, whether a person is justified in holding a *belief*. Tak například jestli nějaká osoba je ospravedlněna, ovšem nikoli morálně, tedy jestli si může zdůvodnit nebo jestli můžeme akceptovat zdůvodnění toho, že věří něčemu.

Hejdánek: Rozlišujte, já nemůžu to dělat, tady furt bude řeč o... Jen když bude *faith*, tak řeknu, že to je jinak, a jinak už mu říkám jenom víra. Ač není to ta víra v tom křesťanském smyslu vůbec, jako mít za to, že... Většinou angličani, *excuse me*.

Jiný hlas: Yes, of course. Have to translate by the same Czech word, víra. Right. And as *faith*. Normally in Czech víra will represent *faith* only. I shall inform that in the case of *belief*... Right. But let me, in order to try to help you, let me give some examples. Dám nějaké příklady, aby se to vyjasnilo. This is a purely secular, in a purely secular way. Je to zcela sekulární záležitost, ta *belief*. I believe, for example, that in Liverpool I have a wife and two children. Tak například věřím, že v Liverpoolu je má žena a dvě děti. I may believe, for example, that Margaret Thatcher will be the Prime Minister in 1995. Zároveň můžu říct, že věřím, že Margaret Thatcherová bude premiérkou ještě v devadesátém pátém roce. And so on. These are examples of *belief*. And the question arises for a philosopher: what entitles one to believe such things? Pro filosofa se stává otázkou, co opravňuje někoho, aby něčemu věřil. And the idea of *entitlement* or of *justification*, these are normative concepts. Idea toho oprávnění nebo zdůvodnění, to jsou normativní pojmy.

Hejdánek: No, idea toho oprávnění, to je normativní pojem.

Jiný hlas: Jo, já jsem se strašně tady zasek na tom *entitlement* nebo *justification*.

Hejdánek: To je to samý, mít na to nárok, mít titul k tomu něčemu.

Jiný hlas: Another way of putting it would be to say that there are criteria for *belief*. Jinak můžeme říci, že existují kritéria pro víru, pro věření. There are certain propositions which perhaps one ought to believe. Jsou nějaké teze, kterým máme věřit, kterým se má věřit. Perhaps there are certain propositions which one ought not to believe. A naopak jsou asi nějaké propozice, kterým nemáme věřit. For example, a *self-contradiction* would be a proposition that one ought not to believe. Tak například když je něco rozporné samo se sebou, tak tomu bychom neměli věřit.

Now, if *belief* is normative in this way, can *belief*, can believing be treated as a kind of action? Jestliže tedy věřit podléhá takovým normám, tak může být chápáno jako druh akce, aktivity, čin? In the history of Western filosofie there are two opposing traditions. V dějinách evropské tradice jsou dvě různá mínění. There is the tradition which I shall call empiricist, the most extreme and notable instance of which is Hume. Je tady empirické nebo *empiricistické* pojetí, krajní a nejdůležitější pojetí je Humovo. Now, Hume held the view that believing is an effect. It is an effect upon the mind. Hume byl přesvědčen, že víra je výsledek, důsledek, působení na mysl. And in believing the mind is passive. A ve víře je mysl pasivní. Je to

něco, co doléhá na mysl. This view of Hume's is consistent with his whole understanding of human nature. Tohle pojetí Humovo je samozřejmě konzistentní s celým pojetím lidské přirozenosti. By contrast, the tradition of Descartes holds that the will has an important part to play in the formation of *beliefs*. Naproti tomu tradice pocházející od Descarta trvá na tom, že ve víře má velkou důležitost vůle.

Jiný hlas: *In particular in the case of Descartes, he held that error is due to the will.*

, zvlášť pak u Descarta je třeba pamatovat, že on nechal vůli být odpovědnou za omyl.

Jiný hlas: *And it is in that conflict that I am interested.*

A mě tady teď bude zajímat právě tento konflikt, tento rozpor mezi oběma pojetími.

Jiný hlas: *And particularly in the question, as I have already said, of whether belief can be treated as an action.*

A zejména tedy, zda víru můžeme chápat jako akci.

Jiný hlas: *Of course in the case of our actions, we are responsible for them.*

Samozřejmě, když jde o naše akce, tak jsme za ně odpovědní.

Jiný hlas: *We can be praised and blamed.*

Můžeme být pochváleni nebo také [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *We can exhibit weakness of will in our actions.*

My můžeme prokázat svědectví vůle...

Hejdánek: Slabost. Slabost.

Jiný hlas: *Weakness. Weakness. Excuse me, weakness.*

Hejdánek: *Weakness.*

Jiný hlas: Slabou vůli.

Jiný hlas: *And the question that I am concerned with is whether these – whether belief – whether we can be held responsible for our beliefs.*

A tak je tu otázka, můžeme-li být odpovědní za své víry.

Jiný hlas: *And whether it makes sense to talk about weakness of will in respect of belief.*

A má-li vůbec smysl hovořit o slabosti vůle v případě věření.

Jiný hlas: *For example, maybe there are things that I ought to do but cannot bring myself to do.*

Tak například mohou být nějaké věci, které bych měl udělat, ale které nemohu udělat.

Jiný hlas: *And in a similar way, maybe there are things which I ought to believe, but cannot bring myself to believe.*

A analogicky pak mohu říct, že existují věci, které bych měl věřit, a nejsem schopen se k tomu přimět, abych jim věřil.

Jiný hlas: *So then, what about the relationship between belief and the will?*

A tak jaký je vlastně vztah mezi věřením a vůlí?

Jiný hlas: *There is a trivial sense in which belief is subject to the will.*

Existuje jakýsi triviální smysl nebo význam, kde víra je záležitostí vůle.

Jiný hlas: *For example, I can – we all can – direct our attention to certain phenomena, to certain factors and ignore certain other factors.*

Všichni můžeme například zaměřit svou pozornost na jisté jevy a naopak se nestarat o jevy jiné.

Jiný hlas: *And in this way, our wills can affect what we believe.*

A tímto způsobem se uplatní naše věření, to, čemu věříme a čemu nevěříme.

Jiný hlas: *At a very basic and familiar level, a person may choose to be an engineer and choose not to be a philosopher.*

Je to velice běžná věc, někdo se rozhodne být inženýrem a nebýt filosofem.

Jiný hlas: *And as a consequence, he will come to believe certain things about engineering, for example, and he will not believe certain things about philosophy.*

Podle toho pak bude některým věcem věřit, jako ve smyslu té přípravy k inženýrství, a naopak jiným nebude věřit. Tady vidíte, on ten překlad je... *the translation is a little difficult because the last sentence*

has no good meaning translated by the Czech word věřit.

Jiný hlas: *Oh. But I get the point.*

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: *Ale považuji to za triviální smysl a nemá to žádnou filosofickou důležitost.*

Jiný hlas: *At the other end of the spectrum, it is clear that I cannot choose to believe what I know to be false.*

Pak je na druhém konci spektra...

Jiný hlas: *Sorry, sorry. At the other end of the spectrum, it is clear that I cannot choose to believe what I know to be false.*

Tedy je jasné, že nemohu věřit, nemohu se rozhodnout věřit tomu, o čem vím, že to je nepravda.

Hejdánek: Buďte tak laskav na chvíli.

Jiný hlas: *But between these two examples, the trivial example on the one hand and this other case on the other, there's an interesting area for philosophical discussion.*

Mezi těmito dvěma extrémy je velmi zajímavé pole pro filosofickou diskusi.

Jiný hlas: *And it is this that I want to direct attention to this evening.*

A k tomuto poli bych chtěl obrátit pozornost dnes večer.

Jiný hlas: *In particular, I want to discuss with you the idea of a belief policy.*

A speciálně s vámi chci promluvit o věci, kterou jsem nazval politikou věření, v tom smyslu jako strategie věření.

Jiný hlas: *Because it is my conviction that there is a variety of possible belief policies which it is possible for anyone to take up and to refine.*

Totíž mám přesvědčení, že existuje celá varieta, celé množství různých takových strategií věření, a ty jsou vlastně pro každého tady na výběr a každý si je může ušlechťovat.

Jiný hlas: *And so what I'm now going to do is to read a little of my discussion of the idea of a belief policy.*
A teďka budu číst kousek z věci, kterou tady mám napsanou o té ideji strategie věření.

Jiný hlas: *Because this is a central idea to the general thesis that I have about belief and the will.*

Protože toto je ta centrální idea o vztahu mezi vírou a vůlí.

Jiný hlas: *So I want to try to argue that belief may be subject to the will in adopting and rejecting what I have called belief policies.*

Takže chci argumentovat, že víra může být podřízena vůli v tom přijímání nebo odmítání toho, co jsem nazval těmi strategiemi věření.

Jiný hlas: *Let me begin by making certain distinctions.*

A začnu určitými rozlišeními.

Jiný hlas: *Those grounds which actually justify a person adopting or retaining a particular belief, I shall call the regulative justification of that belief.*

Jiný hlas: Ty důvody, které skutečně ospravedlní osobu k tomu, aby přijala nebo odmítla určité věření, nazvu regulativními ospravedlněními toho věření.

Jiný hlas: *This sense of justification justifies the taking of the action, the believing. And a justified belief is one that will be adopted or retained by a rational person on those grounds.*

Jiný hlas: Tento smysl toho ospravedlňování ospravedlňuje právě to nastoupení toho činu, toho věření.

Takže ta ospravedlněná víra, to je taková, která bude přijata rozumnou osobou na základě těch důvodů.

Jiný hlas: *By contrast, an ideal justification is a justification which justifies a belief by factors which I may not have and which perhaps only God or an ideally placed observer has.*

Jiný hlas: A protivně k tomu ideální ospravedlnění je takové, které ospravedlňuje to věření pomocí faktorů, které já nemusím mít, a takovými, které má třeba jenom Bůh nebo nějaký ideálně pojímaný pozorovatel a podobně.

Jiný hlas: *So in the case of an ideal justification, conditions of justification are required which are unfulfillable in a practical sense. For example, no false proposition can ever be ideally justified. But many*

false propositions are regulatively justified. That is to say, on the evidence available to me, I am justified in believing many things which are false, because I do not have the whole of the evidence for this belief.

Jiný hlas: Takže v případě toho ideálního oprávnění jsou vyžadovány takové podmínky oprávnění, které jsou v praktickém smyslu nesplnitelné. Například žádný nepravdivý výrok nemůže nikdy být ideálně ospravedlněn. Ale mnoho nepravdivých výroků je regulativně ospravedlněno. To znamená, na základě toho, o čem mohu mít evidenci, jsem oprávněn věřit leččemu, co je ve skutečnosti nepravdivé, protože nemám k dispozici úplně veškerou evidenci pro toto věření.

Jiný hlas: *So one important distinction between these two kinds of justification, regulative and ideal, is that regulative justification is justification for a person. In this respect, therefore, it is personal justification. Given my present stock of data, my regulative justification is that degree of evidence which justifies me in believing a certain proposition and in rejecting other propositions.*

Jiný hlas: Takže jeden důležitý bod toho rozlišení mezi těmito dvěma druhy oprávnění, regulativním a ideálním, je, že regulativní oprávnění je oprávnění pro určitou osobu. V tomto ohledu je to tudíž vlastně personální, osobní oprávnění. Je-li dán můj přítomný zásobník dat, to moje regulativní oprávnění je ten stupeň evidence, který mám k dispozici na základě těch dat, který mě ospravedlňuje věřit určitému výroku a v odmítání jiných výroků.

Jiný hlas: *So so far then, I've tried to distinguish between regulative justification and ideal justification. I now want to contrast those two with a third kind of justification, which I shall call tactical justification, or practical cognitive decision making. I give now an example which I am afraid is rather capitalistic in its character. Take as an example the case of a manager who has to decide what is likely to happen to the markets. He has to justify his belief that, let us say, the markets will fall. He has to justify this belief to his fellow managers. In such a situation, his belief is constrained in two of the ways. His belief is like regulative justification in certain respects but not in others. The manager is constrained not only by time, that is the decision has to be made now, and by the data that are available to him, he is also constrained by the costs, not necessarily financial costs, of various alternative policies.*

Jiný hlas: Takže až doposud jsem se pokusil rozlišit mezi regulativním a ideálním oprávněním. A nyní bych chtěl tyto dva postavit do kontrastu s třetím typem oprávnění, které by se nazvalo *taktické oprávnění* nebo takové *praktické kognitivní rozhodování*. Dám nyní příklad, který je, obávám se, poněkud kapitalistický ve své povaze. Vezměme si příklad obchodníka, který se musí rozhodovat, co se nejspíš stane na trhu. Musí by tedy ospravedlnit svou víru, že například trhy se zhroutí. Musí pak ospravedlnit tuto svou víru před svými spoluobchodníky. V tomto případě je jeho víra napjatá takovým zvláštním způsobem; ta jeho víra je jako regulativní v některých ohledech, ale ne ve všech. Manažer je tedy, nebo ten obchodník je vlastně v presu nejenom skrze čas, protože se musí rozhodnout okamžitě, a zároveň má k dispozici jenom určitá data a ještě je tlačěn těmi výdaji, a to ne nutně finančními výdaji, které jsou spojeny s těmi rozmanitými alternativními strategiemi. Jenom jsou to ty výdaje, které nejsou finanční.

Jiný hlas: no, třeba námaha.

He may need to act on the proposition... – může potřebovat jednat podle toho tvrzení? – He may need to act, to take action. – Takže může jako potřebovat, může být nucenější teda jednat. And in that sense believe it – a v tomto smyslu tomu věřit, even though he would prefer to have more time to make up his mind – i když by vlastně ve skutečnosti dal přednost tomu zatím nejednat a mít ještě víc času se pro to rozhodnout.

So now I have drawn a threefold distinction between regulative justification, ideal justification and practical justification. – Takže teď už máme trojí to rozlišení mezi regulativním ospravedlněním, ideálním a tím praktickým. A similar threefold distinction holds in ethical reasoning. – Podobné trojí rozlišení platí v etickém uvažování. There is to start with ideal or objective ethical justification. – Je tu, abychom tím začali, ideální či objektivní etické ospravedlnění. That is the justification of an action which, all things considered, is the best action. – To je ospravedlnění takové akce, která je, když vezmeme do úvahy všechny věci, tou nejlepší akcí. For utilitarians, for example, – například pro utilitarians, this would be the

action which is actually productive of the maximum happiness. – je to takové jednání, které ve skutečnosti způsobí maximální štěstí. *By contrast, a regulative ethical justification* – a naproti tomu regulativní etické ospravedlnění *is one that is made on the best estimates of the likely outcome of a series of alternatives.* – je takové, které je uděláno na základě nejlepšího odhadu toho pravděpodobného výsledku té řady těch alternativ. *Finally, so there is the contrast between ideal and regulative justification.* *And finally, in practical ethical decision making* – takže tady už máme ten kontrast mezi tím regulativním a ideálním a nakonec ještě v praktickém etickém rozhodování – *the decision maker is constrained not only by time and his limited knowledge,* – tak ten rozhodující se je vlastně omezen, tlačěn nejenom časem a svým omezeným věděním, *but also by, for example, whether or not any particular moral decision that he is facing is legal or not.* – ale také například tou okolností, zda to které morální rozhodnutí, se kterým je konfrontován, je legální nebo ne. *And whether it was taken within a certain period of time.* – A zda je uděláno v určitém čase.

So those are the three distinctions that I want you to hold in mind. – Takže tohle trojí rozlišení je třeba mít na paměti. *Now I want to refer to a paper by an English philosopher called H. H. Price.* – Nyní se chci odvolat na článek anglického filosofa, který se jmenoval H. H. Price. *In his paper called Belief and the Will* – V jeho článku nazvaném *Belief and the Will* Price says this: – Price říká toto: *If you are in a reasonable frame of mind, you cannot help preferring the proposition which the evidence favors, much as you may wish you could.* – Jestliže máte rozumnou mysl, nemůžete si pomoci, abyste nedávali přednost takovému tvrzení, které podporuje vaše evidence, ať už si přejete, co chcete. *I mean, you cannot help preferring the proposition which your evidence favors.* – To znamená, nemůžete si pomoci nedávat přednost takovému tvrzení, které upřednostňuje ta vaše evidence. *The evidence you are at the moment attending to.* – Totiž ta evidence, ta prostě, to, co je vám zřejmé, to, co se vám ukazuje v tomto momentě. *Though the evidence which other people have may of course be different.* – Ačkoli ta evidence, kterou mají jiní lidé, může být samozřejmě jiná. *It is just not in your power to avoid assenting to the proposition which the evidence favors, or to assent instead to some other proposition.* – Není to prostě ve vaší moci ani se vyhnout tomu přitakání k tomu tvrzení, ani teda přitakat nějakému jinému tvrzení.

Right, let us – that's Price, that's Price's quotation finished. Let us abbreviate Price's claim to the following proposition: A reasonable person must believe what his evidence favors. – Dobře, tohle je teda ta citace z Price. Zkraťme si to Priceovo tvrzení do následujícího tvaru: rozumná osoba musí věřit tomu, co upřednostňuje její evidence. *What does Price mean here by his evidence?* – Co tady Price míní tím „její evidence“? *He appears to mean a part of the evidence that is generally available.* – Zdá se, že míní určitou část toho, co je všeobecně rozprostřeno. *For he says that such evidence is the evidence you are at the moment attending to.* – Protože říká, že je to evidence, kterou vy máte v tomto momentě. *And he may, in addition, mean what seems to one particular person to be evidence, but which is not generally available to other people.* – A může navíc mínit to, co se zdá být určité osobě evidencí, ale co není všeobecně dostupné jiným lidem. *For example, certain subjective states and moods.* – Například určité subjektivní stavy a hnutí. *So Price is claiming a strong connection between the belief that P and the regulative justification of P.* – Takže to Priceovo tvrzení dělá silné spojení mezi vírou v P a regulativním ospravedlněním P.

Jiný hlas: *Price says that one cannot help preferring the proposition which one's evidence favors.*

Jiný hlas: Price říká, že si nemůžeme pomoci, než věřit těm věcem, které jsou nám v evidenci upřednostňovány.

Jiný hlas: *As he also says, preferring denotes something which involves an act of the will...*

Jiný hlas: A jak taky říká, to dávat přednost označuje něco, co obsahuje akt vůle.

Jiný hlas: *The giving of assent, though it is a gift that cannot be withheld.*

Jiný hlas: Dávání souhlasu, ačkoliv je to dar, který nemůže být odepřen.

Jiný hlas: *Withheld, withheld, held back, kept back.*

Jiný hlas: *Withheld* je popsat, zadržet nebo...

Jiný hlas: *Yes, it involves an act of the will, the giving of assent, though it is a gift which cannot be withheld. It's a gift which I must give.*

Jiný hlas: Aha, jasně. Je to dar, dání toho souhlasu, který si nemůžeme odepřít. Je to dar, to dání toho souhlasu, který nemůžeme zadržet.

Jiný hlas: *Now, what sort of proposition is 'A reasonable person must believe what his evidence favors'?*

Jiný hlas: Nuže, jaký je to typ tvrzení: Rozumná osoba musí věřit tomu, co její evidence upřednostňuje?

Jiný hlas: *This is what I wish now to consider.*

Jiný hlas: Toto nyní budu chtít rozebírat.

Jiný hlas: *It may seem at first sight as if Price is treating that proposition as a contingent truth...*

Jiný hlas: Může na první pohled vypadat, jako by Price považoval tohle tvrzení za nahodilou pravdu,

Jiný hlas: *...saying that while reasonable people do in fact believe what their evidence favors and cannot as a matter of psychological fact avoid doing so...*

Jiný hlas: která říká, že je to fakt, že ty rozumné osoby takto věří tomu, co jejich evidence, a čistě jako psychologický fakt se tomu nemůžou vyhnout,

Jiný hlas: *...it is logically possible to suppose them not doing so.*

Jiný hlas: ale je čistě logicky možné předpokládat, že to tak nedělají.

Jiný hlas: *He may also be suggesting that although a person cannot choose to believe against the evidence in the short term, he is able to do so in the longer term.*

Jiný hlas: Může ale taky navrhopat, že ačkoliv osoba se nemůže určit a nevěřit nějakému tvrzení v určitém krátkém období, tak je schopna učinit to v nějakém delším období.

Jiný hlas: *But when what he says about the longer term is examined, it becomes clear that what Price means by choosing to believe in the longer term is following a course of action as a result of which more and different evidence becomes available.*

Jiný hlas: Ale když to, co on říká o tom delším období, prozkoumáme, bude jasné, že to, co Price chápe pod zvolením si věřit v tom delším období, je jen následek takového jednání, pomocí kterého získáme více a jasnější evidence, na základě které zase budeme schopni věřit něčemu jinému než dříve.

Jiný hlas: *To choose to believe P rather than Q is thus to choose to gain evidence which will make believing P rather than Q inevitable.*

Jiný hlas: Zvolit si věřit P spíše než Q je vlastně zvolit si jednat tak, abychom si sehnali evidenci, na základě které je věřit P spíše než Q nutné.

Jiný hlas: *Choosing to believe is not choosing to believe against the evidence, but choosing to gain other evidence, thus bringing about a different justified belief.*

Jiný hlas: Zvolit si věřit není zvolit si věřit proti evidenci, nýbrž zvolit si sehnat jinou evidenci a takto přivést na světlo jinou, ale ospravedlněnou víru.

Jiný hlas: *And there is another reason for thinking that the proposition might express a contingent truth. This is that Price makes use of the idea of a preference.*

Jiný hlas: A je ještě jiný důvod věřit, že toto tvrzení může vyjadřovat nahodilou pravdu. A to je, že Price užívá ideje preference, upřednostňování.

Jiný hlas: *It is often said that a person is not able to help preferring X to Y when what is meant is that a person has a very great preference for X over Y.*

Jiný hlas: Často se říká, že osoba nemůže nepreferovat X oproti Y, když ta osoba má velmi velkou preferenci toho X oproti tomu Y.

Jiný hlas: *So although I could from a logical point of view eat my bread with jam rather than honey, I so like honey in preference to jam that I cannot help asking for honey.*

Jiný hlas: Takže i když já z logického hlediska mohu jíst svůj chleba s džemem místo s medem, mám tolik rád med ve srovnání s džemem, že si nemohu pomoci a musím požádat o med.

Jiný hlas: *In any situation in which there is only jam and honey available, I cannot envisage myself preferring jam. Nevertheless, it is conceivable that my preference may change to such an extent that*

although at one stage I could not help taking honey rather than jam, I now like them equally.

Jiný hlas: V každé situaci, kdy jsou jen džem a med k dispozici, nemohu si představit sebe, jak dávám přednost džemu. Nicméně je myslitelné, že má preference se změní, a to do té míry, že ačkoliv v jednom stádiu si nemohu pomoci a musím upřednostňovat med před džemem, nyní v tomto jiném stádiu je budu mít rád stejně.

Jiný hlas: *Now, is what Price is saying that although the reasonable man's preferences are such that he cannot help preferring the proposition which his evidence favors, nevertheless a time might come when the reasonable man would or might do so?*

Jiný hlas: Takže to vypadá, že Price říká, že ta osoba si nemůže pomoci a dává vždycky přednost tomu, co ta evidence upřednostňuje, tak vždycky přijde ten čas, kdy ta rozumná osoba to udělá.

Jiný hlas: *Hardly.*

Jiný hlas: Sotva.

Jiný hlas: *For if he were saying this,*

Jiný hlas: protože kdyby tohleto říkal,

Jiný hlas: *he would have to be prepared to say*

Jiný hlas: musel by být taky připraven tvrdit,

Jiný hlas: *that there might, for all he knows, be some reasonable men who prefer propositions which their evidence does not favor.*

Jiný hlas: že mohou být, vzhledem k tomu, co všechno vědí, nějakí rozumní lidé, kteří preferují taková tvrzení, která jejich evidence neupřednostňuje.

Jiný hlas: *So what I'm saying is that that proposition – necessarily a reasonable person believes what his evidence favors – that proposition cannot be a contingent truth.*

Jiný hlas: Takže to tvrzení, které autor nám tady předkládá, je, že ta Priceova věta „rozumná osoba vždycky upřednostňuje nebo vždycky věří tomu, co její evidence upřednostňuje“, nemůže být nahodilá pravda.

Jiný hlas: *The obvious alternative is to take the proposition to express a necessary truth.*

Jiný hlas: Zřejmá alternativa k tomu je tedy vzít to tvrzení tak, že vyjadřuje nutnou pravdu.

Jiný hlas: *Let us suppose that this is what Price intends.*

Jiný hlas: Předpokládejme, že to je to, co má Price na mysli.

Jiný hlas: *What reason is there to accept his proposition and not either of the following propositions?*

Jiný hlas: Jaký je důvod přijmout jeho tvrzení a nepřijmout zároveň s tím jedno z následujících tvrzení:

Jiný hlas: *One. A reasonable person may sometimes believe a proposition that is not favored by his evidence.*

Jiný hlas: za prvé: rozumná osoba může někdy věřit tvrzení, které její evidence neupřednostňuje.

Jiný hlas: *Or two. It is sometimes reasonable for a person to withhold assent from a proposition which his evidence favors.*

Jiný hlas: Je někdy rozumné pro osobu odepřít souhlas tomu, co její evidence upřednostňuje.

Jiný hlas: *There seem to be two lines of argument that Price might use.*

Jiný hlas: Zdají se mi být dvě linie argumentů, které by Price mohl použít.

Jiný hlas: *He might say that it is part of what it means to be a reasonable man,*

Jiný hlas: za prvé by mohl tedy říkat, že to je součástí toho, co on myslí tím rozumný člověk,

Jiný hlas: *that one cannot help preferring the proposition which one's evidence favors.*

--- (1988-11-21 Paul Helm – Belief and Will (1) [LVH121VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Indeed, this is something that Price stresses.*

Jiný hlas: Ovšem a to je právě něco, co ten Price zdůrazňuje.

Jiný hlas: *He says, if you are in a reasonable frame of mind and so on.*

Jiný hlas: On říká, jestliže máte rozumné uzpůsobení mysli.

Jiný hlas: *But is this plausible?*

Jiný hlas: Ale tohle není *plausibilní*.

Jiný hlas: *To start with, the word 'reasonable' is a notoriously slippery word.*

Jiný hlas: Začneme s tím, že slovo rozumný je notoricky nejasné slovo.

Jiný hlas: *It is a philosopher's nose of wax.*

Jiný hlas: Je to filosofická hrouda vosku.

Jiný hlas: *Which prima facie is unlikely to yield any firm and generally acceptable conceptual truths.*

Jiný hlas: Která je připravena přijmout ve filosofii jakoukoli formu a přizpůsobit se jakékoli pojmové pravdě.

Jiný hlas: *And to be more specific, there are plenty of examples of reasonableness which link it not to the inevitable acceptance of evidence but to reflecting upon and reconsidering evidence, to withholding one's assent from evidence until one has had time to reflect upon it carefully.*

Jiný hlas: Abychom byli přesnější, je spousta příkladů rozumnosti, které ji nespojují s nevyhnutelným přijetím evidence, ale k uvažování nad ní a k znovuprobírání evidence, k tomu, aby se odepřel souhlas evidenci, dokud člověk nemá čas reflektovat o ní dostatečně pečlivě.

Jiný hlas: *For every person who links reasonableness with the acceptance of evidence, there is likely to be another one who links it with self-criticism and with intellectual and cognitive reflectiveness.*

Jiný hlas: Protože každá osoba, která spojuje rozumnost s přijímáním evidence, je pravděpodobně ještě jiná, která spojuje rozumnost se sebekritikou a s intelektuální a kognitivní reflexivitou.

Jiný hlas: *Alternatively, it might be argued that Price's proposition is a necessary truth because of what 'evidence' means.*

Jiný hlas: Alternativně se dá argumentovat, že Priceova věta je nutná pravda, protože to, co je evidence...

Jiný hlas: *Then what Price might be taken as saying is that evidence for P is whatever causes a reasonable man to assent to P with that degree of strength that the degree of evidence warrants.*

Jiný hlas: Pak co by mohl říkat, je, že evidence pro P je to, co přivádí rozumného člověka k věření P, a to s tím stupněm přísnosti, který tento typ evidence zahrnuje.

Jiný hlas: *But is this plausible? In the first place, Price leaves it unclear what he means by evidence. Does he mean empirical evidence? The immediate evidence of the senses?*

Jiný hlas: Ale tohle je *neplausibilní*. Zaprvé Price nevyjasňuje, co míní evidenci. Míní snad empirickou evidenci, bezprostřední evidenci smyslů?

Jiný hlas: *Many reasonable people have adopted an attitude of distrust towards the immediate evidence of their senses and have discounted it in favor of the testimony of other people or of their own reason.*

Jiný hlas: Mnoho rozumných lidí zaujalo k této bezprostřední evidenci svých smyslů nedůvěru a nepřidávali se k ní ve srovnání s evidencí jiných lidí anebo vlastním rozumem.

Jiný hlas: *Does Price mean evidence in some other sense? Clearly, if his proposition is to be more than a tautology, then some independent meaning has to be given to evidence. It cannot be defined in terms of what warrants reasonable belief.*

Jiný hlas: Anebo míní Price evidenci v jiném smyslu? Je jasné, že má-li jeho tvrzení být více než pouhá tautologie, pak musí být evidenci dán nějaký nezávislý význam. Nemůže být definována pomocí toho, čemu rozumná osoba má věřit.

Jiný hlas: *So, let me summarize. What is to be made of Price's proposition? If we view it as a contingent truth, it is somewhat dubious. While regarded as a necessary conceptual truth, it is likewise not obviously true. And so we have a difficulty.*

Jiný hlas: Takže dovoluňte mi, abych shrnul, co si můžeme vzít z tohoto Priceova tvrzení. Jestliže se na to díváme jako na nahodilou pravdu, je poněkud pochybná. A jestliže se na ni díváme jako na nutnou pravdu, pak je pravděpodobně nikoli zřejmě pravdivá. A tak máme potíže.

Jiný hlas: *One way out of the difficulty, and the way I shall take, is to argue that it is a mistake to assume that such a sentence as Price's is a proposition in a straightforward sense. It is a mistake to assume that it expresses either a contingent or a necessary truth. Rather, such forms of words are, in effect, policy*

recommendations.

Jiný hlas: Jedna cesta ven z potíží, kterou bych volil, je argumentovat, že je chyba předpokládat, že taková věta jako Priceova je tvrzení v přímém smyslu. Je chyba předpokládat, že to je buďto nutná nebo nahodilá pravda. Spíše taková uskupení slov jsou ve skutečnosti doporučení určité strategie.

Jiný hlas: *So, on this view, Price is not stating a truth about reasonable men. He is recommending a policy for reasonable men to follow. In effect, he is saying this: if you want to be a reasonable man, bring it about that you never fail to believe only what the evidence points to.*

Jiný hlas: V tomto smyslu Price vlastně neklade určitou pravdu o rozumných lidech, on spíše doporučuje určitou strategii, kterou rozumní lidé mohou následovat. Ve skutečnosti říká toto: jestliže chcete být rozumným člověkem, udělejte to tak, že nikdy nevěřte ničemu jinému než tomu, na co vaše evidence poukazuje.

Jiný hlas: *The philosopher Hume, who I have already mentioned, once said in his discussion of miracles: 'A wise man proportions his belief to the evidence.'*

Jiný hlas: Filosof Hume, kterého už jsem zmínil, jednou řekl ve svém pojednání o zázracích: „Moudrý člověk dává svou víru do poměru k evidenci.“

Jiný hlas: *Now what Hume is saying here, I suggest, is that any man who does not conform his belief to the evidence...*

Jiný hlas: Teď co podle mě říká Hume, je, že kdokoli, kdo nepřizpůsobí svou víru evidenci...

Jiný hlas: *...is not a wise man.*

Jiný hlas: Není moudrý člověk.

Jiný hlas: *To be wise, a man ought so to order his affairs as to proportion his belief to the evidence.*

Jiný hlas: Aby byl moudrý, člověk by měl tak uspořádat své věci, aby jeho věření bylo úměrné evidenci.

Jiný hlas: *So, I'm not arguing in favor of what Price says, or of what Hume says, I'm trying to understand what they say.*

Jiný hlas: To znamená, že já tady neargumentuji ani pro to, co říká Price, ani pro to, co říká Hume, ale snažím se rozumět tomu, co říkají.

Jiný hlas: *And what I am suggesting is that their sayings are neither true nor false.*

Jiný hlas: A to, co navrhuji, je, že to, co říkají, není ani pravdivé, ani nepravdivé.

Jiný hlas: *They are rather pieces of advice, rather than pieces of information.*

Jiný hlas: Jsou to spíše určité rady nežli informace.

Jiný hlas: *They are recommendations in an area which might be called second-order epistemology.*

Jiný hlas: Jsou to doporučení v takové oblasti, která může být nazvána epistemologií druhého stupně.

Jiný hlas: *They are recommending, each of them is recommending a belief policy.*

Jiný hlas: Každý z nich doporučuje určitou strategii věření.

Jiný hlas: *If this suggestion of mine is a cogent one, it may be that adopting such belief policies is one important way in which the will enters into belief.*

Jiný hlas: A jestliže tento můj návrh je rozumný, tak to může znamenat, že přijetí takovéto strategie věření je jedna velmi důležitá cesta, kterou vůle vstupuje do věření.

Jiný hlas: *It may be that what the empiricist tradition says about the passivity of all our beliefs is only true of some beliefs.*

Jiný hlas: Může být, že to, co empiricistická tradice říká o pasivitě všech našich věření, je pravda jenom o některých věřeních.

Jiný hlas: *And that with respect to many other propositions, a person may believe them or not in accordance with his policy about them.*

Jiný hlas: A že s ohledem na mnohá jiná tvrzení jim osoba může buďto věřit, nebo nevěřit v souladu se svou strategií o nich.

Jiný hlas: *Of course, once having accepted the policy, the will may have no independent role to play, other than giving assent to propositions upon that degree of evidence required by the policy.*

Jiný hlas: Samozřejmě, jakmile byla přijata určitá strategie, vůle nemá už žádnou samostatnou roli, kterou by hrála, jinou než dávání souhlasu k těm tvrzením, která jsou přijímána v souladu s touto strategií.

Jiný hlas: *So it may be that the will is involved in belief at a much more fundamental level than has so far been discussed.*

Jiný hlas: Takže může být, že vůle je tak zapojena ve věření na daleko fundamentálnější úrovni, než se to doposud diskutovalo.

Jiný hlas: *We do accept belief policies, we all do accept belief policies.*

Jiný hlas: A my všichni samozřejmě máme nějaké ty strategie věření.

Jiný hlas: *And it makes sense to suppose that we may consciously do so.*

Jiný hlas: A dává docela smysl předpokládat, že se tak vědomě rozhodujeme.

Jiný hlas: *But it is not necessary to consciously adopt a belief policy in order to have one.*

Jiný hlas: Ale není to nutné vědomě si volit ty strategie k tomu, abychom nějaké měli.

Jiný hlas: *For we may each be said to grow up possessing such policies, formed by nature and early nurture.*

Jiný hlas: Můžeme si totiž říct, že jsme už vyrostli v držení nějaké té strategie věření, formované přírodou a výchovou v dětství.

Jiný hlas: *Each of us finds ourselves unconsciously viewing the world having certain belief policies at an early age.*

Jiný hlas: Každý z nás se nachází nevědomě vnímající svět, mající určitou strategii věření v tomto raném věku.

Jiný hlas: *They involve policies regarding the trusting of the senses, about the reliability of testimony, and about much more, such as having the idea of the past, and of the existence of other minds than one's own.*

Jiný hlas: To obsahuje například strategie související s věřením smyslům, o věrohodnosti svědectví a o mnohém dalším, například o tom, že máme představu minulosti a existenci jiných myslí než je moje vlastní.

Jiný hlas: *And a native-born credulity is modified in the light of costly mistakes, costly in terms either of bodily pain or self-esteem, or both.*

Jiný hlas: A ta vrozená věřivost je modifikována ve světle nákladných chyb nebo omylů, které nás něco stály, buďto ve smyslu tělesné bolesti, nebo sebevědomí, nebo obojího.

Jiný hlas: *Such basic beliefs as each of us grows up with are expressions of belief policies.*

Jiný hlas: Takové základní víry, s nimiž každý z nás vyrostl, jsou výrazem strategií věření.

Jiný hlas: *But such beliefs can also be modified, or even, in the case of the skeptic, they can be totally abandoned in the light of a person's later developed belief policies.*

Jiný hlas: Ale takové víry mohou také být modifikovány, nebo dokonce, v případě skeptika, mohou být naprosto opuštěny na základě těch strategií věření, které si ta osoba vyvinula později.

Jiný hlas: *And such later belief policies need not be the outcome of evidence alone, but ethical or economic or emotional factors may each play a role.*

Jiný hlas: A takovéto pozdější strategie věření nemusí být prostě výsledkem samotné evidence, ale mohou při tom také hrát roli faktory ekonomické, etické nebo emocionální.

Jiný hlas: *If the adoption of belief policies is not a matter of evidence, but is in part at least a matter of decision or choice, choice about how evidence is to be regarded, then we should ask on what principles, if any, should a person decide whether to change his belief policy and which alternative belief policy to adopt.*

Jiný hlas: A jestliže přijetí té strategie věření není záležitostí evidence, ale je přinejmenším částečně záležitostí rozhodnutí nebo volby, totiž volby, jak se má s evidencí zacházet, tak bychom se měli zeptat, na základě jakých principů, jestliže jsou takové, se má osoba rozhodovat, zda změnit svou strategii věření a kterou alternativní strategii má přijmout.

Jiný hlas: Jsou takové strategie záležitostmi nahodilého rozhodování, anebo jsou tu racionální úvahy, i když asi ne úvahy založené na evidenci, které zde působí? Jsou takové strategie věření etickými nebo jinými normativními principy?

Když jsme diskutovali Priceovy poznámky o nevyhnutelnosti *assentu* na základě evidence, zmínil jsem fakt, že evidence je stupňovatelná. Může být více nebo méně evidence k nějakému tvrzení. Jestliže je ale evidence stupňovatelná, vyvstává přirozeně otázka, jaká míra evidence je vhodná pro věření. Humovo rčení, že moudrý muž dává své věření úměrně evidenci, samo o sobě neříká, jaká míra evidence zaručuje jakou míru věření.

Cruciální difference mezi těmito dvěma případy – doporučeními ohledně jednoduchého věření a doporučeními ohledně strategií věření – spočívá v tom, že v případě doporučení jednoduchého věření je evidence relevantní, vstupuje do hry. Naopak v případě doporučení strategie věření, ačkoli zde mohou být důvody pro učinění takového doporučení, tyto důvody nemohou ustavovat evidenci. Mezi takovými důvody může být omezení chybovosti nebo dosažení určitého druhu *prediktivního* úspěchu anebo maximalizace pravdivých přesvědčení.

To je vše, co jsem chtěl dnes večer říci. Dovolte mi to stručně shrnout. Pokusil jsem se argumentovat, že vůle je zahrnuta ve věření. Ačkoli vůle může být zahrnuta i v jednotlivých věřeních, to není to, co mě zajímá. Spíše se zajímám o to, co jsem nazval *belief policies*, tedy o strategie k přijímání či odmítání jednotlivých propozic. Argumentoval jsem, že věty, jako je ta Humova nebo Priceova, nejsou fakty o lidech, a to ani fakty o rozumných lidech. Jsou to doporučení, k jejichž následování jsme těmito filosofy zvaní. A teorie poznání ve filosofii – nebo alespoň velká část teorie poznání ve filosofii – může být považována za bitevní pole těchto rivalitních soustav doporučení jednotlivých strategií věření. Jestliže je to, co jsem říkal, alespoň trochu správné, pak nám zde – tak jako v celé filosofii – zůstává velký problém. Totiž jak si máme mezi nimi vybrat, když se setkáváme s celou řadou doporučení strategií věření. Ale tuto otázku snad mohu ponechat pro diskusi. Děkuji vám.

Jiný hlas: Tak už to mám zapnutý. Jako student mám ten problém též, že já jsem sice slyšel dobře anglicky, ale špatně rozumím anglicky, a česky rozumím dobře, ale neslyším překladatele. Takže to je strategie určitě nahodilá, kterou teď použiju jako strategii a umožní mi to zeptat se... No, prostě tak, jako se ptá Tomáš. Já jsem neporozuměl ani tomu, co je evidence. Nerozumím tomu slovu ani v tom výkladu. Takže začnu, jo?

Hejdánek: Dobře. To jsou tři věci.

Jiný hlas: a nerozumím ani tomu, co je rozumný člověk. Obojí vykládal, jako že to je problém. Ale ty konkluze jsem z toho nerozuměl. Čili ani co evidence, ani co rozumný člověk. Natož co je strategie, a když bych věděl, co je strategie, tak nevím, jak se potom mění strategie. Jak můžu vyměnit strategii za strategii. Ale je to dáno tím, že jsem nerozuměl výkladu.

Well, perhaps we should start as our colleague suggests with clearing up some concepts. And first the concept of evidence, second the concept of reasonable man, and third the concept of *belief policy*... choice of policies or changing that strategy... *belief policy*. And the third concept is *belief policy* and especially in the context of changing *belief policy*, of choosing another *belief policy*. Right. Let me, can I start with that... let me start with the *belief policy* and then maybe we'll come back to these much more difficult questions about the reasonable man and about evidence in due course.

Takže začne tou poslední otázkou, která je nejjednodušší. Začne příkladem, kde bude snad jasný rozdíl mezi různými strategiemi. A to z jiné oblasti filosofie, než té, o které jsem mluvil v tom papíru.

There was in the 19th century a controversy between William James, American psychologist and philosopher, and an English man of letters called W. K. Clifford. And Clifford adopted or advocated a very strong what he called *ethic of belief* as follows: that one ought only to believe what one had sufficient evidence for believing.

V 19. století byl spor mezi Williamem Jamesem a Cliffordem. Clifford zastával silnou, jak on to nazýval, etiku víry, která spočívala v tom, že člověk má věřit jenom tomu, pro co má dostatečnou evidenci.

Now James objected to that on the grounds that many of our beliefs are what he called *forced beliefs*. That is, the circumstances in which we are placed require us to believe or require us to take a stand. Now here is a clear case of two different *belief policies*. And if James had succeeded in persuading Clifford by his arguments, then Clifford would have changed his *belief policy*. I don't myself find any difficulty with the idea of changing a *belief policy*. What is much more difficult is establishing the grounds on which one may or must change. Is that a sufficient answer to the previous point?

James proti tomu namítal, že mnohá naše přesvědčení jsou vynucená přesvědčení. To znamená ty okolnosti, v nichž se nacházíme, vyžadují, abychom zaujali nějaké stanovisko. Tohle je jasný případ dvou různých strategií věření. A kdyby se Jamesovi podařilo přesvědčit Clifforda svými argumenty, tak by Clifford změnil tu svou strategii věření. Já sám neshledávám žádnou obtíž v představě změny té strategie věření. Co je mnohem obtížnější, je stanovit ty důvody, na základě kterých by člověk měl tu svou strategii věření změnit. Stačilo to k tomu předchozímu bodu?

No, to jsem rozuměl, ale to, na co jsem se ptal, jak se mění, o tom nemluví.

Ne, no ale já myslím, že se snad ani neptal, teda jestli si dobře pamatuju...

Já jsem se na to ptal, to byla čtvrtá otázka. Co to jsou strategie a jak je možno změnit jednu za druhou.

No, a na to odpověděl, ale neptal se na základě jakých důvodů. A on mluvil o argumentech. Jako by ty argumenty byly to, co stojí nad tím a co tedy je tím rozhodujícím nebo dokonce jako to *tertium comparationis* mezi dvěma, aby se mohl... Čili tak, mně byste mohl navrhnout, abych pokračoval v tomhle směru. Co je tedy to, tak jak skončil, ty nejvlastnější jsou ty argumenty, protože argumenty byly to, co by přimělo toho jednoho změnit svou strategii. No, říkal to tak.

Jo, takže tvá otázka teda modifikovaná zní: co tedy může přimět někoho změnit tu strategii věření?

Hejdánek: Soustředěně, co je rozumět pod argumentem. Jestli já v tom cítím, jestli je to pravda, kontroluji, já v tom cítím jaksi v pozadí jakési povědomí toho, že argument znamená logický argument, a máme ze zkušenosti spoustu případů i z vlastních i z cizích, že přesvědčovat někoho, aby třeba přestal pít nebo přestal kouřit a tak dále, že každý argument na to je slabý. Takže jsou tady silnější věci než argumenty. Jde o to, jestli ten argument nutně musí být redukován na ty slovní dokazování a přesvědčování, anebo jestli to může být taky chápáno jako to, co fakticky tlačí.

Jiný hlas: Já ještě pro kontrolu bych se zeptal: to jsem použil já nebo on, to slovo argument, nebo až Honza?

On. Už u něj. A mimochodem je to taky u Humea. Já bych docela rád věděl, jak to je u něj, tam je to velmi překvapující. Já si myslím, mám podezření, že to slovo má jinej význam tam u něj.

Jiný hlas: Can you explain to the Englishman? Sorry, I don't have a large part of terminology for discussion. But the problem is that we all perhaps would like to hear, even if we know that it was not lectured, but we would like to hear more about the grounds for changing, changing terminology, changing *belief policy*. And this was the modified question which our colleague posed. Are they only theoretical, intellectual grounds? Or you used the term argument that the term be understood only intellectually or...

Let me try this as an answer. Nebo tohleto já bych zkusil jako odpověď. Suppose you have two people who have fundamental theoretical differences in *ethics*.

Jiný hlas: Dejme tomu, že máme dva lidi, kteří mají základní teoretické neshody v *etice*.

Jiný hlas: How does one settle such differences?

Jiný hlas: A jak se mají takovéhle rozpory řešit?

Jiný hlas: It is very difficult to see how.

Jiný hlas: To je velmi těžko vidět jak.

Jiný hlas: There does not seem to be an overarching, *transcendental* or whatever argument that one could address to each of them.

Jiný hlas: Zdá se, že tady není žádný nějaký takový všeobecný či *transcendentální* argument, který by se vzhledem k některému z nich dal použít.

Jiný hlas: In the same way, I find it very difficult, because of the analogy I draw with *ethics*, I find it very difficult to provide an overarching argument in the case of *belief policies*.

Jiný hlas: A z tohoto mi vyplývá, a to je i důvodem, proč analogie s *etikou*, protože tady stále držím tu analogii, tedy mezi těmi strategiemi věření a *etikou*, se mi zdá velice obtížné nalézt nějaký všeobahující argument, který by se týkal těch strategií věření.

Jiný hlas: Let me give you some examples. Suppose somebody has as his fundamental outlook that he wishes to minimize the number of erroneous beliefs that he has.

Jiný hlas: Příklad tedy. Předpokládejme, že někdo má jako svůj základní názor to, že si přeje minimalizovat počet těch nesprávných věření, které má.

Jiný hlas: Someone else has the fundamental outlook that he wishes to maximize the number of true beliefs that he has.

Jiný hlas: A někdo jiný může mít jako základní názor to, že si přeje maximalizovat počet těch pravdivých věření.

Jiný hlas: These are two different *epistemological* outlooks which will give rise to different *belief policies*.

Jiný hlas: A tohleto jsou dva různé *epistemologické* názory, které dají vznik dvěma různým strategiím věření.

Jiný hlas: But it is very difficult to see how one could provide a convincing argument to resolve this controversy or to moderate between the two of them in some way.

Jiný hlas: Ale je velmi těžké vidět, jak by člověk mohl najít nějaký přesvědčivý argument k tomu, aby rozřešil tuhle kontroverzi a nebo aby je nějakým způsobem zmírnil.

Jiný hlas: So in summarizing, I would say that the degree of difficulty or embarrassment in this area is no greater or less than that in *ethics*.

Jiný hlas: Takže abych to shrnul, zdá se mi, že ten stupeň té nejasnosti nebo toho prostě [nesrozumitelné] není o nic větší v téhle oblasti než v *etice*.

Jiný hlas: And the fact that this parallel exists between *ethics* and *epistemology*, the parallel embarrassment, is itself a good argument for believing that *epistemology* is like *ethics*. They are both naked. Does that help?

Jiný hlas: A ten fakt, že existuje paralela mezi *etikou* a *epistemologií*, totiž ta paralelní zaraženost, je sama dostatečným důvodem k věření, že *epistemologie* je podobná *etice*. Že jsou obě nahé. Pomáhá to? Pomohlo to?

Jiný hlas: No, tak tady ho necháme ho... *Our colleague says that it's quite interesting and that it needs time to think about it. Of course, of course.*

Jiný hlas: Well, I would like to ask, there is of course a tradition of *ethics* which is based on... *justification*, and do you see some parallel to this position in our problem?

Jiný hlas: Yes, I think that there is... I don't know whether you're familiar with this, but in *ethics* there is what's called an *ideal observer theory*. That is what somebody who was impartial and omniscient would believe ethically about a situation. And that's rather like *ideal justification* in *epistemology*.

Jiný hlas: Jasně, takže v *etice* je taková teorie o takzvaném ideálním pozorovateli. To je někdo, kdo by byl nestranný a vševědoucí a který vlastně... a to je vlastně něco, co je paralelou k tomu, co jsme nazvali tím ideálním ospravedlněním v té *epistemologii*.

Jiný hlas: Yes, but I wanted to ask something else. And that is not the question of *justification* or adopting one particular belief, but of adopting a *belief policy*. And it seems to me that as we can, or in some traditions, we can find one *ethics* good for all, the best for all and absolute in a sense, so it might be argued that there should be a *belief policy* which is... or is it true or not? I don't know, but we can try it. Can we suppose that there is one *belief policy* which is in absolute sense the best one?

Jiný hlas: How... my problem with that is how one would... what is the scale? What is the scale on which one is arranging these *belief policies*?

Jiný hlas: Ano, a co by bylo tím měřítkem?

Jiný hlas: I mean I can give, I can sketch the way in which controversies about these matters go in the history of epistemology, just as one can in the history of ethics. For example... it seems to me there are two main ways in which people proceed in epistemology.

Jiný hlas: Takže ta otázka teda byla, zda je ten nějaký vztah mezi tou etikou a tím vynalézáním té strategie věření v tom smyslu, že by byla také nějaká absolutní nejlepší strategie věření. A odpověď teda bude, že zdá se, že k tomu nám chybí nějaká měřítko, nějaké ty kritéria, podle kterých bychom to rozhodli, a zkusíme to teda brát historicky, byly různé směry, které teda se tohoto podívaly.

Jiný hlas: *For example, philosophers sometimes draw attention to certain propositions which they claim we all believe.*

Jiný hlas: Například filosofie si někdy bere do úst taková tvrzení, o nichž tvrdí, že jim všichni věříme.

Jiný hlas: *Certain very basic and familiar propositions.*

Jiný hlas: Takové základní a známé tvrzení.

Jiný hlas: *In other words, they proceed from... they build up their philosophy from particular cases.*

Jiný hlas: A v jiných případech vybudují své filosofie z jednotlivých kousků, jednotlivých případů.

Jiný hlas: *Other philosophers, and I think this has been much more the dominant tradition, proceed from a method.*

Jiný hlas: A jiné filosofie, a to je více dominantní tradice, vychází z metod.

Jiný hlas: *They do not start with particular propositions which we believe, but they announce to the world that they have a particular method for discovering the truth.*

Jiný hlas: Takže oni nevychází z nějakých jednotlivých tvrzení, v něž bychom třeba věřili či nevěřili všichni, jako to bylo u těch prvních, ale oni říkají, že mají svou metodu, pomocí které jsou schopni odhalovat pravdu.

Jiný hlas: *A very good and influential example of this is Descartes...*

Jiný hlas: Velice vlivný příklad tohletoho je Descartes...

Jiný hlas: *...who believed that by his method of clear and distinct ideas...*

Jiný hlas: *...který věřil, že svou metodou těch jasných a zřetelných idejí...*

Jiný hlas: *...by using that method he had a clear criterion for distinguishing all cases of error from all cases of truth.*

Jiný hlas: *...má teda kritérium pro všechny případy odlišení teda mezi pravdou a nepravdou.*

Jiný hlas: *Now that is like, that is like in ethics, someone who has a general ethical...*

--- (1988-11-21 Paul Helm - Belief and Will (2) [LVH122VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: The English philosopher Moore, who started many of... started his celebrated *proof of the external world* by holding up his hand and by claiming that he knew for certain that he had a hand.

Jiný hlas: Anglický filosof Moore začal svůj proslulý důkaz vnějšího světa tím, že zvedl ruku a tvrzením, že si je jist, že má ruku.

Jiný hlas: Implying that any philosophical method which led him to conclude that he didn't have a hand must have been mistaken. Sorry, I'm talking too much.

Jiný hlas: A tím měl na mysli, že každá filosofická metoda, která by ho přivedla k tvrzení, že nemá ruku, musí být chybná.

Jiný hlas: If I understand quite correctly in what we have to see the parallelism, not the one you talked the last time about, but the one you was talking to Mr. Podra... My point is that in epistemology we distinguished between first order decisions and second order decisions. First order decisions were decisions about particular belief and second order decisions were decisions about belief policy. And I do not see clearly if there is some parallel difference in ethics, and it seemed to me that in your argumentation before, the parallel was between first order ethics, the embarrassing about how to decide what is good or wrong in certain case and between not first order, but second order epistemology. And I do not know whether my view is correct, but this is my opinion about that argument.

Jiný hlas: Moje otázka je tedy, zda si správně rozumíme v tom paralelismu mezi etickou a epistemologickou oblastí, protože víme, že jsme v epistemologické oblasti odlišili mezi epistemologií prvního řádu a druhého řádu. Ta prvního řádu je záležitost, kdy rozhodujeme o jednotlivých věřeních, zatímco ta druhého řádu je ta, kde se rozhodujeme pro jednotlivé strategie věření. A zdálo se mi, že v argumentu, který tady šel předtím s Honzou, byla paralela vystavěna mezi etikou prvního řádu, totiž tím rozhodováním, zda něco konkrétního je dobré nebo špatné, že ani v tomto případě nejsme schopni nalézt rozumný argument, a mezi epistemologií, ale nikoliv prvního, nýbrž druhého řádu, totiž zda ta strategie je jedna nebo druhá dobrá. Takže tohle byla ta otázka.

Jiný hlas: Can you say a little bit more to explain that to me? I'm not clear.

Jiný hlas: Můžete o tom říct ještě něco víc, abyste mi to vysvětlil? Není mi to úplně jasné.

Jiný hlas: I'm not sure whether in what you was talking about implies a distinction similar to that distinction in epistemology, that means distinction between first and second order in ethics, which would be distinction between decision of a particular action whether it is good or wrong and some sort of decision about adopting ethical views. And I do not remember quite well, but it seems to me that when you drew the parallel, you said that when there are two persons who have fundamentally opposite ethical views, you cannot find a common field where you can argue between them and so on.

Jiný hlas: Nejsem si jist, zda to, o čem jste mluvil, implikuje rozlišení podobné tomu rozlišení v epistemologii, tedy rozlišení mezi prvním a druhým řádem v etice, což by bylo rozlišení mezi rozhodnutím o konkrétním činu, zda je dobrý nebo špatný, a jakýmsi rozhodnutím o přijetí etických názorů. A nepamatuji si to úplně přesně, ale zdá se mi, že když jste vyvozoval tu paralelu, řekl jste, že když jsou dva lidé, kteří mají zásadně opačné etické názory, nemůžete najít společné pole, kde byste mezi nimi mohli argumentovat a tak dále.

Jiný hlas: That's right. There isn't a third level, there isn't a third order ethics. Right.

Jiný hlas: To je pravda. Neexistuje žádná třetí úroveň, neexistuje žádná etika třetího řádu. Správně.

Jiný hlas: And this seems to me problem of the first order in that ethical column. Yes? And perhaps I'm not right or perhaps it was not completely precise, but then it seems to me that the parallelism is not real parallelism when the parallel is based on similarity between the first order in one sphere and the second order in the second. So this might be perhaps...

Jiný hlas: A to se mi zdá být problémem prvního řádu v tom etickém sloupci. Ano? A možná nemám pravdu nebo to možná nebylo úplně přesné, ale pak se mi zdá, že ten paralelismus není skutečným paralelismem, když je paralela založena na podobnosti mezi prvním řádem v jedné sféře a druhým řádem ve druhé. Takže to by mohlo být možná...

Jiný hlas: I'm not sure that I've understood. Let me try. What I'm saying is that there's first order and second order in both cases.

Jiný hlas: Takže zaprvé, první a druhý řád je v obou případech.

Jiný hlas: That in the first case, that in the case of ethics there's the question what ought I to do in this particular circumstance. And in the case of epistemology there's what ought I to believe.

Jiný hlas: V prvním případě ten první řád je co mám věřit, eventuálně dělat v tom jednotlivém případě.

Jiný hlas: And in the case of ethics, that question is controlled by a prior general second order ethical position that I have adopted. And in the case of the case of epistemology, the answer to the question is controlled by what I've called a *belief policy*. Now so far the parallel holds.

Jiný hlas: V případě etiky je tato otázka řízena předchozím obecným etickým postojem druhého řádu, který jsem přijal. A v případě epistemologie je odpověď na otázku řízena tím, co jsem nazval *belief policy*. Zatím ta paralela platí.

Jiný hlas: This parallel holds quite nice and perhaps the only mistake which made me to pose the question was that I didn't realize that when you constructed your example you used the expression that there are two persons who hold opposite views on a certain or a certain fundamental ethical view. So I mistakenly understood that as a singular views, something like singular ethical belief. And this was

mistake on my part.

Jiný hlas: Tahle paralela platí docela hezky a možná jediná chyba, která mě přiměla k položení otázky, byla ta, že jsem si neuvědomil, že když jste konstruoval svůj příklad, použil jste výraz, že existují dvě osoby, které zastávají opačné názory na určitý základní etický názor. Takže jsem to mylně pochopil jako jednotlivé názory, něco jako jednotlivé etické přesvědčení. A to byla chyba z mé strany.

Jiný hlas: No, I mean I was meaning it to be a fundamental second order ethical disagreement between them. And if people if two people are in that position, it is hard to see how there can be any rational arbitration between them.

Jiný hlas: Ne, myslel jsem tím, že jde o zásadní etický nesouhlas druhého řádu mezi nimi. A pokud jsou dva lidé v této pozici, je těžké vidět, jak by mezi nimi mohlo dojít k nějaké racionální arbitráži.

Jiný hlas: So this was only confusion.

Hejdánek: Já bych měl dvě otázky...

Jiný hlas: ...o tom vím vždycky něco, co tu teorii zřejmě velice zpochybňuje nebo aspoň systémově problematizuje.

... as I don't remember this. Yes, *Jesus*, for instance, for me is the *principle* or the *rule*. *Jesus*. *Jesus'* power lies in absence of force. *Jesus' power in absence of force*. Well, in some respects, yes. And yes, *tactical* or to seek the *strategy* is in front of violence very *unactive*, *neúčinné*, *ineffective*.

And the second question is about the *evidence*. You have said that, for instance, Price, Price don't clear what is meaning with, what means with *evidence*. And I need about *evidence*, *evidence* can be also graduated, you have said. And how measure of *evidence* is for our believing? And the *wise man gives proportions his belief... proportion... proportion... belief who is to evidence*. Very related.

And for me, this word *evidence* is *untenable*. Is *evidence* from the Latin word *videre*, *evidere*, to make some thing clear or... no, zprůhlednění nebo tak nějak. *Transparent*. What is the meaning of this word?

Jiný hlas: Well, my sentences about it in the paper were really a challenge to Price rather than me offering an answer to that difficult question.

Jiný hlas: Ty moje věty v tom článku byly spíše jakési výzvy nebo takové výtky tomu Pricovi, než teda návrhy, že já bych znal to řešení.

Jiný hlas: But one can think of instances in the history of *philosophy* which seem plausible. For instance, certain *philosophers* have talked about *propositions* which are *evident to the senses*.

Jiný hlas: Ale když se podíváme na ty otázky, tak můžeme najít v dějinách *filosofie* takové, které jsou takto plauzibilní.

Jiný hlas: For example, to use an example from a *philosopher* who's already been mentioned this evening, Thomas Aquinas, as I recall, said something like this: that the *proposition* "some things move" is *evident to the senses*.

Jiný hlas: A on tam používá příklad z toho filosofa, který už dnes byl zmíněn, Tomáš Akvinský, vybavuji si něco takového, jakože to tvrzení, že se něco pohybuje, je evidentní smyslově.

Jiný hlas: And I suppose that would be a very plausible example of a *proposition* which we would all regard as having *evidence* for. We all would think that we had *evidence* for the *proposition* that some things move.

Jiný hlas: Takže a to já si myslím, že je příklad, u kterého se všichni shodneme, že k tomu je tato *evidence*.

Jiný hlas: But I think it's an extremely difficult *philosophical* problem to answer the general question "what is *evidence*?"

Jiný hlas: Ale to já si myslím, že je nesmírně obtížná *filosofická* otázka odpovědět obecně, co je to *evidence*.

Jiný hlas: And in connection with that, extremely difficult to say when one has more or less *evidence* for something.

Jiný hlas: A v té souvislosti je pak nesmírně těžké říci, co je to více a méně *evidence*.

Jiný hlas: And this is part, I'm sure, if I can just say a further word about this, this is partly because in

dealing with the concept of *evidence*, one is dealing with matters which are sensory and matters which are intellectual.

Jiný hlas: A důvod toho je ten, že když mluvíme o *evidenci*, tak je zapotřebí se vztahovat k tomu, co je smyslové, i k tomu, co je intelektuální.

Jiný hlas: And in certain contexts, it's attractive and tempting to give prominence to the intellectual.

Jiný hlas: A v některých kontextech je atraktivní dávat přednost tomu intelektuálnímu.

Jiný hlas: And in other contexts, it's attractive to give prominence to the merely sensory.

Jiný hlas: A v jiných kontextech je to atraktivní pro to čistě smyslové.

Jiný hlas: It has to do with... I'm not sure whether you're familiar with this phrase, probably you are, with what certain *philosophers* of science call the *theory-ladenness* of belief.

Jiný hlas: No, a to má co dělat s tím, co někteří filosofové vědy nazývají jakousi „teoretičností“ toho věření.

Jiný hlas: That's a term... and the basic idea is clear enough, that one's beliefs carry with them a certain theoretical commitment. Even very basic expressions of belief carry with them a theoretical commitment, for example, to the reality of the external world or to some more sophisticated scientific or general theory about human nature, for example.

Jiný hlas: To jest, že není možné přijmout nějaké věření, které by už nebylo nějakým způsobem ovlivněno teoriemi, které už v nás jsou. Tohle vzniklo v souvislosti s takovým hádáním se s těmi logickými pozitivisty, kteří tvrdili, že jsou nějaké ty bazální věty, které jsou přímo ovlivněny jenom tím smyslovým, a tito filosofové jim ukázali, že už i v tom nejbystrostnějších formulování, v tom přístupu v něm, už je ta teorie, kterou ten příslušný vědec jaksi vždycky s sebou nese.

Jiný hlas: One final sentence on this: the failure of *phenomenalism*, or the difficulties with *phenomenalism*, show how impossibly difficult it is to separate out the sensory from the theoretical.

Jiný hlas: Ta konečná nemožnost *fenomenalismu* spočívá v tom, že není možné v posledku oddělit to teoretické od toho smyslového.

Jiný hlas: And to build up an account of human knowledge in purely sensory terms, purely evidential terms in one sense of *evidence*.

Jiný hlas: A vybudovat nějaký výklad lidského vědění v čistě smyslových termínech, v termínech *evidence* v jednom smyslu toho slova.

Hejdánek: Now we have left aside the problem of *will*. About that, now it's the moment where it is, let's say, appropriate because that's also the problem of the following problem: is a *will* possible at all, or a decision of the *will* possible at all, where no grounds for decision exist? Where only contingent *volition* is possible? I leave this question open. Only I want to underline that it's never our immediate experience. Our experience tells us that we always have some reasons, some grounds, some basic *conceptions* and some *impressions*, or how Hume is speaking about present *impressions* or presentations of memory and so on.

Therefore, what sense, what meaning can have this formulation of the question if... perhaps... once more... on what arguments can be built this difference between passive and active? Is it acceptable at all that something like the Hume's conception of *faith*... of *belief*... Is it possible at all that something like this Hume's *belief* could be purely passive? It means, is it possible such a *belief* which would be under no influence of our *concepts*, of thoughts, of our *ideas*? And all these *ideas*, the combination of *ideas* is something active, something where the mind is completely free and so on. Is something like that possible at all, such a *faith* which is not influenced by the *conceptions* and *ideas*? Do you want to translate all this?

Jiný hlas: Tak teď jsme nechali stranou otázku vůle a že tady jsem si právě na základě toho, co tu naposledy se tady provádělo, abychom na to mohli navázat, protože docela analogicky s tím, co teď vykládal, tak docela analogicky bychom mohli říct, zda něco takového jako vůle čistě pasivní...

[nesrozumitelné] se vrátil teda k tomu, co tam jenom zmínil podle Huma, že jo, jak je možno odůvodnit

ten rozdíl mezi pasivitou víry a aktivitou vůle. Je-li vůbec něco takového možné jako víra, která by byla čistě pasivní a naprosto neovlivněná nějakými akty mysli. A jestliže ano, jestliže je ovlivněna akty mysli, no tak pak není, pak to není čistě pasivní. A pokud naopak by platilo, že můžeme akty mysli ovlivňovat tu víru, tak pak není pravda, co říká Hume, tedy že je těmi akty neovlivnitelná.

Jiný hlas: Okay, let me try... You may not regard this answer as satisfactory, but let me try it out. It has been no part of my paper to defend either Hume's passivity or a view of the *will* which regards it as purely *volitional*.

Jiný hlas: Nebylo mým záměrem v tom článku ani hlásat Humovu naprostou pasivitu víry, ani ten opak, totiž že víra je zcela záležitostí pouhé vůle.

Jiný hlas: In fact, I'm rather inclined to agree with you about passivity in Hume, that it's very difficult to see how that can be consistently maintained. And I'm strongly inclined to agree with you about the idea of a purely *volitional free will*, that that is either unintelligible or irrational.

Jiný hlas: A ve skutečnosti jsem docela nakloněn pojímat to s Humem jako, tedy v tom smyslu té pasivity, ale není mi úplně jasné, jak se to dá konzistentně udržet. A také jsem docela silně nakloněn souhlasit s tou vaší myšlenkou o čistě volní svobodné vůli, že je to buď nesrozumitelné, nebo iracionální.

Jiný hlas: However, for the purposes of my paper and my overall argument, it is sufficient that I can side-step... I am able to side-step arguments about *free will* and *determinism* as follows.

Jiný hlas: Ale pro ten účel mého článku a pro tu moji argumentaci úplně postačuje, že jsem schopný sledovat chod argumentů o svobodné vůli a determinismu následovně.

Jiný hlas: Most *determinists* and probably all *indeterminists* hold that we are responsible for our actions, or for some of our actions, to be praised or blamed as appropriate.

Většina *deterministů* a pravděpodobně všichni *indeterministé* zastávají, že jsme zodpovědní za svoje činy, nebo aspoň za některé, abychom byli buď chváleni, nebo káráni podle toho, co je vhodné.

All that I am endeavoring to do is to say that what holds for actions, whatever in detail that may be, holds also for belief.

Všecko, co já chci říct, je to, že to, co platí pro ty akce, v čemžkoli v detailech to spočívá, tak to platí taky o té víře.

As it happens, my own views about action are *deterministic*, but that fact is immaterial to the parallel that I want to try and establish between action and belief. And provided that I can establish the parallel, the theory that one has of the will is immaterial.

A jako ty moje názory o akcích jsou *deterministický*, ale tahleto okolnost je nepodstatná pro tu paralelnost, kterou chci tedy ustavit mezi tou akcí a vírou. A jestliže jsem schopen ustavit tuhle tu paralelu, tak ta teorie, kterou mám o vůli, je nepodstatná.

Hejdánek: Well, if I understand well that you want to describe, or to [nesrozumitelné] a limited problem without making any choice, any decision about the strategy, about the bigger philosophical approach to the question of *determinism* and *indeterminism*. Well, if you are speaking about the *will* and about *belief*, then you are leaving open the question if the *will* as well as the *faith* are determined or if both of them are indeterminate. You only want to underline the consequence of your inquiry that the decision of the *will* – it means the action grounded, based on the decision of the *will* – is of the same nature as the *act of faith*. It's already determined by the volition of the word *act*, of the feeling according to Hume, of the feeling or *sentiment* of faith. Then you have to change the conception of feeling or *sentiment*, therefore then according to this second possibility, *sentiment* is an action, is an *act of the mind*. I think that there are certain consequences of your limiting yourselves to the...

Jiný hlas: There are, there are. I mean, one consequence is that I don't get involved in all this about *free will* and *determinism*.

Hejdánek: Váš problém v zásadě je v tom, jestli rozumím, tak v tom, že chcete omezit své zkoumání na jeden problém, že jste se chtěl vyhnout rozhodování o té strategii. To jest, nechtěl říct, jak je tomu s vůlí, nechtěl říct, jak je tomu s vírou, ale chtěl říct, že prostě víra je taky záležitostí analogickou, podobnou,

stejnou jako rozhodování. To znamená, že to je taky akt.

Ale tím, jak se o tom může říct, že prostě to akt rozhodnutí, že je taky něco podobného jako akt víry, a když řekneme akt víry, je víra akt, v tu ránu ovšem už je rozhodnuto o strategii. Není pravda, že není rozhodnuto, je rozhodnuto o strategii, poněvadž u *Huma* víra není akt mysli, nýbrž je to pocit. To znamená, že v tu ránu tedy tady vlastně rozhodujeme o celém konceptu, který je humovský. To znamená, že my se tam musíme nějakým způsobem buď dobrat něčeho, anebo navázat na jiný koncept. A takže to i toto, toto limitování, že vlastně se nevyhnete tomu rozhodnutí o strategii.

Jiný hlas: Let me try to explain where I would like to get to and you tell me where you think I can't, how I can't do it. Suppose this gentleman here is an *indeterminist*. He's an *indeterminist*.

Předpokládejme, že tento gentleman je *indeterminista*.

Suppose you are a *determinist*.

A že vy jste *deterministou*. Let's suppose for the sake of argument these are the only two positions that there are on the question of *free will*.

A předpokládejme v zájmu této diskuse, že to jsou ty jediné dvě pozice, které k otázce svobodné vůle existují.

Then I want to say to this gentleman, whatever account you give of *human action*, I think you ought to give that same account of *human belief*.

A já řeknu tomu gentlemanovi, ať už dáváš jakýkoli výklad tomu, jak lidi jednají, tvrdím, že dáš stejný výklad tomu, v co lidi věří.

Because the same sorts of argument that arise over the question of the bearing of the will on action arise over the bearing of the will on belief.

Protože vyvstává naprosto stejná řada věcí, která nás přivede k tomu, v čem přivedou vůli k jednání jako k těm, které přivedou vůli k víře.

And to you I want to say the same: that whatever your account of *human action* – let us suppose that it is *deterministic* and that you've got good grounds for being a *determinist* – then I want to say that the same sorts of consideration that lead you to be a *determinist* and to lead you to say that the will is involved *deterministically* in action should lead you to say that the will is *deterministically* involved in belief.

--- (1988-11-21 Paul Helm – Belief and Will (2) [LVH122VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: I'm concerned to argue is the *parallel*, the *parallelism* between *belief* and *action*, and to turn that *parallelism* to you and to you in turn.

Takže vlastně on chce přijít k tomu témuž. A teďka náš přednášející říká, že pokud se týče té neshody, která je mezi těmito dvěma typy názorů, tak ta vlastně pro ten jeho argument vůbec není podstatná. A to, co on se snaží předvést, je, že u obou, jakkoli se rozcházejí v tom, že jeden je *determinista* a jeden je *indeterminista*, tak u obou bude ta paralelnost v tom výkladu akce a víry.

So from the point of view of the *thesis* I can be entirely neutral on the matter, I hope and think, though of course for the purposes of exposition one often has to take up one position rather than the other.

No takže pokud se týče samotné téze toho článku, tak samozřejmě, jak se přednášející domnívá a věří, je možné zůstat zcela neutrální. Ovšem pochopitelně, že během té expozice, aby toho byl schopný nějak vyložit, tak vždycky musí dočasně předpokládat jednu nebo druhou pozici.

And if I can't hold this position of neutrality, then I should dearly like to know why not.

Ano, a jestliže se snad domníváme, že nemůže držet tuto neutralitu, potom je na nás, abychom vyložili jasně proč.

Hejdánek: I don't understand in which direction you remain neutral.

Jiný hlas: For the purposes of this paper and the inquiry of which it forms a part, I want to be neutral as between *determinism*, *determinism* and *indeterminism* in each of their separate varieties. And all I want to say, as we say in English, what is sauce for the goose is sauce for the gander. Do you have that? Oh... That's a well-known... Can you translate that?

Sorry, I didn't catch...

What is sauce for the goose is sauce for the gander. That's difficult. A *goose* is a bird, a female bird, and the *gander* is the male bird. And we say what is *sauce* for the goose is *sauce* for the gander.

Asi si to nebespečně... že by to bylo pro husu a pro housera.

And that's what I want to say about... he is the *goose* and he is the *gander*, you see, and what is true for him is true for him as well. Though I do have views on these matters, all I'm concerned about in this exposition is maintaining this *parallelism* between *belief* and *action*.

Hejdánek: You started with other two positions: of the *empiricist* one and of the *continental rationalist* one. But you didn't remain neutral to any of them.

Jiný hlas: No, that's right. That's certainly true. But then not all *empiricists* are *determinists* and not all *rationalists* held that a *free will*. So one has to be... the two... *rationalism* doesn't fall on one side and *empiricism* on the other side here. And if you say on which side do I fall, if you say on which side do my sympathies lie, Descartes or Hume, they lie on the Cartesian side as regards the place of the *will* in *belief*. But if you say just what is the nature of that *will*, and is that *will* free as Descartes thought, or is it caused in some way as Hume thought, for me I would like to maintain, and I've not been persuaded of the opposite yet, I'd like to maintain that on that matter I can be neutral. That the question of whether when I adopt a policy, a *belief policy*, I am caused to adopt that *belief policy* in a *deterministic* sense, or whether I adopt that policy by some act of *free will* in an *indeterministic* sense, I'd like to be able to maintain neutrality on that question.

Not because I don't have views on it, but because I think I can maintain the *parallelism* without having to express those views or commit myself to those views. Sorry, does that make my argument more generally acceptable?

Well, it would have that... I hope it might have that effect. Yes, if I could say this is a *thesis*... any *filosof* has a view on the relation of, has an account of *action*, *responsibility*, *free will*, *volition*, *praise* and *blame*, *determinism*. They have a view on that, whether they're *indeterminists* or not.

What I'm saying is whatever the sorts of considerations that lead you to be a *determinist*, let us say in the case of *action*... the sorts of considerations that lead you to treat *action* as in some sense affected by the *will*, and the sense will be different according to whether you're a *determinist* or not, should lead you to treat *belief* as affected by the *will*. That's all I'm interested in, just that *parallelism*.

Takže se mu jedná o tu remízu. Určité nedorozumění spočívalo v tom, že když mluvil o té neutralitě, Hejdánek mu namítal, že vlastně nezůstal neutrální ani k jedné, ani k druhé tradici, pokud jde o tu *empiristickou* a o tu *racionalistickou* nebo *karteziánskou*. On měl na mysli neutralitu vůči *determinismu* nebo *indeterminismu*.

Čili ať už chápeme vůli *deterministicky* nebo *indeterministicky*, to jest *indeterministicky* ve smyslu třeba Descarta a nebo *deterministicky* ve smyslu Humea. Ale po mém soudu to není tak docela jasné u Humea. On tam mluví o tom, že mysl je schopna libovolně, to jest podle své vůle, podle své svévole dokonce, pracovat s ideami, řadit je a kombinovat, že to je jasný úhly do *indeterminismu*.

Jiný hlas: No, a to vůbec nesouvisí s vírou, to je jedna věc.

Jiný hlas: Dobře. On ovšem o víře říká jasně, že to je věc neovlivnitelná vůlí.

Jiný hlas: O víře říkal, že to je věc neovlivnitelná... to nedává smysl.

Jiný hlas: O víře, že je vůlí neovlivnitelná. Jasně. Takže ta paralela není mezi *determinismem* absolutním a *indeterminismem* absolutním, nýbrž tam jde... z toho vznikla ta kombinace. Nicméně je jasné, že jeho důraz teď, bez ohledu už na... [nesrozumitelné]

Jiný hlas: to, že ať už chápeme to rozhodování, volné rozhodování *deterministicky* nebo *indeterministicky*, tak naprosto stejně musíme chápat také tu otázku víry. Jestliže se ve své aktivitě rozhodujeme svobodně, tak tedy se svobodně musíme rozhodovat také v otázce víry. A jestli naopak je to způsobeno, je to kauzálně, řekněme, vyvoláno, způsobeno na jedné straně u té víry, tak samozřejmě musíme předpokládat také, že kauzálně způsobeny jsou všechny naše akce. A to bez ohledu na to, jestli se mluví

nebo nemluví o odpovědnosti, protože o odpovědnosti za činy samozřejmě mluví jak *deterministé*, tak *indeterministé*. Tak to je asi k tomu.

Jiný hlas: The terminology problem. I am not sure whether it is only a problem of words or of different philosophical traditions, but it seems to me that in our philosophical tradition, the question of belief is not the question of *epistemology par excellence*. That it perhaps is rather the question of some sort of practical philosophy. And the question of *epistemology* concerns rather knowledge than belief. And if you will accept an extreme mode of this terminology, then perhaps what the thesis of yours would collapse to a triviality. That means that some sort of actions, namely believing, is ruled by the same laws or the same rules as the other sorts of actions. And I don't know if you can tell something to this.

Jiný hlas: No, I mean, I think that puts it well, but I'm hesitant to say it's a triviality. But I think that's right. I mean, the reason I hesitate to say it's a triviality is that there is a strong tradition that moves in the opposite direction. I mean, the tradition of Hume and of many others. Now, on the question of terminology, I think that *epistemology* in England and North America would certainly embrace belief. *Epistemology* as the theory of knowledge would embrace belief as well as knowledge because one of the principal questions that it reflects upon is how do these two differ? What, if anything, has to be added to belief to make belief knowledge? Or is knowledge something quite distinct from belief? So I can't see that it falls outside *epistemology* understood in that way.

Jiný hlas: Ta otázka se týká toho, že vlastně, když bychom to pojali tak, že to věření je jistý druh jednání, tak potom vlastně ten argument by se dal, když se to vezme pak extrémně, tak by se dal seřadit jako trivialita, protože tedy tento typ jednání podléhá stejným zákonům jako jednání vůbec. A v té otázce právě tedy, zda také ještě to věření jako jednání spadá právě do té oblasti *epistemologie*, která vlastně tedy především v té naší tradici se zabývá problémem spíše poznání než věření. Ten přednášející říkal, že s tou první částí vlastně lze souhlasit, ale co se týče toho, zda to spadá do *epistemologie* nebo ne, tak právě ten vztah mezi tím poznáním a tím věřením je problém, který do *epistemologie*, alespoň tedy v té angloamerické tradici, určitě spadá.

Jiný hlas: If I could just say one further thing. I've got difficulty myself in understanding what you mean by practical philosophy.

Jiný hlas: Practical philosophy is filosofie concerned with the action and reflecting and deciding about the actions.

Jiný hlas: I see, so it's not theoretical, it's simply to do with how I am to act here and now.

Jiný hlas: And there is, well, there are of course confusions, because there is a sort of meta-practical philosophy, of course, which is filosofie about deciding about the actions. But both these and other orders above this are in this worldview parts of practical philosophy.

Jiný hlas: Right. Right. Thank you.

Jiný hlas: Excuse me, the Greek term *doxa* is very often translated into English not only as opinion, but as faith, as belief.

Jiný hlas: Oh yes, oh yes.

Jiný hlas: It's in the old edition of *Loeb*.

Jiný hlas: Oh yes, I mean, and people who study in a sort of formal or semi-formal way the logic of... they attempt to formalize certain central propositions in *epistemology* and arguments in *epistemology* often refer to what they're doing as *doxastic* logic. That is the logic of belief. And there's no difficulty.

Jiný hlas: And belief, it's the opinion which we assent.

Jiný hlas: Yes, that's right. Yes, I mean, it's interesting that perhaps I should say something on this, because earlier you contrasted belief and faith and you said that the word is the same for the two concepts in your language.

Jiný hlas: But the verb in English is also the same.

Jiný hlas: To believe.

Jiný hlas: To believe is for faith and for belief.

Jiný hlas: Yes it is, yes it is. But I mean, if you take someone like Kierkegaard, for example. Now, all I'm saying here can be applied to that. I mean Kierkegaard, Pascal would be good examples of people who have distinctive ethics of belief. I mean, rather contrary kinds to the ones we've been discussing this evening. I mean, Kierkegaard in the *Concluding Unscientific Postscript* might be arguing that one ought to believe what one has got good evidence against. I mean, that would be an ethic of belief, and from my point of view, a perfectly respectable ethic of belief. It operates perfectly respectably, it's impeccable in terms of its form and so on. There's nothing wrong with it, just very difficult to accept. But there's nothing wrong with it as an ethic of belief. And likewise... so that anti-evidentialist or irrationalist filosofie aren't ruled out. They're just species in the genus.

Jiný hlas: že ale když si vezmeme třeba takového Kierkegarda nebo Pascala, tak to jsou mužové, kteří se vyjadřují o tom věření takovým způsobem, že naopak doporučují, jako například Kierkegaard v tom *Závěrečném nevědeckém dodatku*, přidávat tu míru takovému tvrzení, které je proti naší evidenci.

Hejdánek: To už je Tertullianus.

Jiný hlas: *Credo quia absurdum*. A že to jde ale báječně pospolu.

A ještě jsem upozornil na to, že velmi často se do angličtiny překládá *doxa*, to jest mínění z řečtiny, jako *belief*. Ono skutečně, když se takhle postaví něco na nějakých termínech, tak je to strašně těžko překládat, protože najednou se narazí na konotace, které v tom druhém jazyce prostě neexistují. Skutečně to je velký problém.

Třeba jenom, že v angličtině je možno říct věřit v horu. A je to ne úplně věřit, že je hora, že existuje hora. Něco ještě malinko víc. To je skutečně, jsou s tím... *there are difficulties in this translation. If a lecture is based on such two terms, then to use in each translation of the sentence the same word for faith, for belief and for belief, it's very difficult to translate it and to behold the sense, the meaning of it, because in another language it mostly has other connotations, different connotations. Right. Indeed. Yes. Therefore it was a little complicated. I'm sorry.*

Well, I should like to express our deep thanks for your coming here and for your lecture. Thank you very much.

Jiný hlas: *You're very welcome. As I said at the beginning, it was a privilege and a pleasure to be here. And thank you very much for the attention that you've given to my remarks and for the hard work that you've both been involved in translating and the good discussion which I've enjoyed a great deal. Thank you very much indeed. Thank you very much.*

Jiný hlas: Já moc děkuju, díky moc, i vám. Za chvíli, ahoj, hezký den, na shledanou.